

Tanzimat'tan Günümüze Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Değer Yargılarında Yaşanan Dönüşümler¹

Transformation of Teacher Training Policies and Value Judgments from Tanzimat to Present

Büşra ELÇİCEĞİ²

Ali YILMAZ³

Öz

21. yüzyılda ülkeler varlıklarını sürdürebilmeleri ve uluslararası platformda dünya ülkeleri ile rekabet edebilmeleri için uzman kadrolar tarafından yetiştirilmiş nitelikli insan gücüne gereksinim duymaktadırlar. Bu ihtiyaç doğrultusunda gerekli sayı ve kalitede şahsiyetlerin yetiştirilmesi her ülkenin eğitim sisteminden beklediği en önemli görevdir. Bu araştırmada Tanzimat'tan günümüze kadar geçen tarihsel süreçte öğretmen yetiştirme politikaları ile değişen değer yargıları incelenmiştir. Nitel araştırma modelinde gerçekleştirilen bu çalışmada literatür taraması yapılarak 180 yıllık süreci doğru analiz edebilmek amacıyla betimsel analiz yapılmıştır. Tanzimattan döneminden günümüze kadar geçen süreçte öğretmen yetiştirme amacıyla gerçekleştirilen uygulamalar hakkında bilgi verilmiştir. Günümüzde binlerce atama bekleyen öğretmen olduğu gözönünde bulundurulduğunda niceliksel sorunun aşıldığı fakat nitelik sorunun henüz aşılamamış olduğu görülmektedir. Bu nedenle eğitimsel sorunların aşılabilmesi adına öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen yetiştirme, politika ve uygulamalar, değer dönüşümü.

Abstract

Countries need qualified manpower trained by expert staff in order to survive and compete with international countries in the 21st century. In the direction of this need, training of necessary number and quality of personalities is the most important task that every country expects from education system. For this reason, the transformation in criteria of teacher training, asserting policies and practices and changing value judgments in the historical process from the Ottoman Tanzimat, Constitutional Monarchy and Republican Era to the present day were examined in this research. Literature review was used in this study, which was carried out in qualitative research model. In order to analyze the changes in the 180-year period correctly, necessary documents were examined, and content analysis was conducted. During the period from Tanzimat to the present day, information was given about the practices carried out for training teachers. Considering that there are thousands of teachers waiting for assignment today, it is seen that the quantitative problem has disappeared, but the quality problem has not yet been overcome. Therefore, suggestions have been made to overcome educational problems.

Key Words: Teacher training, policy and practices, value transformation

¹ 3. Uluslararası Öğretmen Eğitimi ve Akreditasyon Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur. TED Üniversitesi, Ankara.

² Araştırma Görevlisi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, belcicegi@gmail.com

³ Prof. Dr. Atatürk Eğitim Fakültesi / Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, ayilmaz@marmara.edu.tr

GİRİŞ

Küreselleşen bir dünyada aktör ülkelerin ekonomik açıdan kalkınmış oldukları görülmektedir. Bir ülkenin gelişmiş ülke konumuna gelmesinde o ülkede uygulanan eğitim sistemi ile yakın bir ilişki vardır. Eğitim sistemleri hem iyi bir yurttaş olmayı hem ekonomiye kalifiye eleman yetiştirme görevini üstlenmiş durumdadır. Bu elemanların yetiştirilmesinde ise önce okullar sonra öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Öğretmenler bir ülkedeki dinamizmin temel yapı taşıdır. Bir insan hasta olmayarak doktora, hukuksal bir işleme konu olmadan avukata gitmeden hayatını idame ettirebilir. Fakat dünyada tüm ülkelerde insanlar en azından ilköğretim eğitimini tamamlayana kadar okula gitmek mecburiyetindedir. Dolayısıyla her insanın mutlaka bir öğretmeni vardır. Öğretmenler toplumu ayakta tutan bilgi, beceri ve değerleri kısaca bir milletin maddi ve manevi kültür unsurlarını gelecek nesillere aktaran bir katalizör görevindedir. Öğretmenlerin toplumsallaştırma, davranış değişikliği oluşturma, nitelikli insan gücü ve çeşitli meslek alanlarına eleman, önder ve aydınlar yetiştirme gibi görevleri bulunmaktadır (Akyüz, 2012). Dünyada uygulamaya konulmuş herhangi bir eğitim modeli, bu modeli uygulayacak insanların niteliğinden daha fazla hizmet ortaya çıkaramayacağı için denilebilir ki bir okul içindeki öğretmenleri kadar iyidir (Kavcar, 1987). Bir ülkede öğretmene verilen değer ile öğretmen yetiştirme uygulamaları arasında güçlü bir ilişki vardır. Öğretmenlere verilen değer azalmasında öğretmen adaylarını yetiştirmede kalitenin ihmal edilmesi, öğretmenlerde bilgi ve pedagojik donanım eksikliği, yüz binlerce atama beklemeyen öğretmenin varlığı, öğretmenlerin meslek dışı işlerde çalışması ve hiç olamazsan öğretmen ol mantığının aşılabilmesi etkilidir.

Osmanlı Devleti döneminde açılan darülmuallimin, batı tarzlı uygulamaların yapıldığı ve sınırlı da olsa başarılı sonuçların elde edildiği ilk öğretmen yetiştirme kurumudur. Bu kurum öğretmenliğin bir meslek olarak tanınması açısından önemlidir. Önemli bir adım atılmış olmasına karşın öğretmenlerin atanması konusunda standartlar belirlenmemesi bir sorun olmuştur. İlk olarak 1860 yılında 8 kişinin sınava tabi tutulması ile başlayan atanma sürecindeki nitelik belirleme sorunu hala devam etmektedir (Binbaşıoğlu, 1995). Eskişehir'de 1936 yılında açılan 4 aylık kurs sonunda 84 kişi Ankara köylerine; 1960'ta lise mezunları askerliğini köylerde öğretmen olarak yapmış, daha sonra geçici olan bu öğretmenlik 1963'te süreklilik arz etmiştir (Akyüz, 2019; Koçer, 1973; Şimşek, 2014). 1974-1975 yılında üniversite sınavlarında yoğunluğu azaltmak amacıyla "Mektupla Yüksek Öğretim Merkezi" kurularak 5 hafta süreli kurslar ile 45 bin öğrenci öğretmenlik programına kaydedilmiştir (Akyüz, 2019; Öztürk, 2005). Türkiye'de 180 yılı aşkın sürede köy enstitüleri, köy öğretmen okulları, Gazi orta muallim mektebi ve terbiye enstitüsü, 2 yıllık eğitim enstitüleri, 3 yıllık eğitim enstitüleri, deneme yüksek öğretmen okulu, yüksek öğretmen okulları, yedek subay öğretmenler, muvakkat öğretmenler, hızlandırılmış program, mektupla öğretmen yetiştirme, askerliğini öğretmen olarak yapanlar, öğretmenlik formasyonu, alan dışı öğretmen atama vs. pek çok uygulama hayata geçirilmiştir. Bazı uygulamaların işlevsel olmadığı anlaşılınca yürürlükten kaldırılmıştır. Fakat özellikle son dönem uygulamalar mesleğin hem itibarının hem niteliğinin düşmesinde büyük etkiye sahip olmuştur.

Bu çalışmanın amacı, Tanzimat'tan günümüze Türkiye'de öğretmen yetiştirme politika ve uygulamaları ile değer yargısındaki dönüşümler hakkında bilgi vermektir. Araştırmada

Tanzimat, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinden günümüze öğretmen yetiştirme, öğretmenlik mesleği standartları ile ilgili açıklamalar yapılmıştır. Yaklaşık 200 yıllık bir geçmiş olan öğretmen yetiştirme ile ilgili olarak çeşitli uygulamaları içeren zengin altyapı doküman incelemesi tekniği ile incelenmiştir. Bu dönemler incelenirken eğitim alanına katkılarından dolayı Satı Bey ve Muallim Cevdet Efendi hakkında bilgi verilmiştir. Son olarak öğretmen yetiştiren devlet ve vakıf üniversite sayıları, kontenjanları, atama oranları ile ilgili bilgi verilmiştir.

YÖNTEM

Araştırmada belirli durumları yorumsamacı yaklaşım ile çalışmaya izin veren nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Verilerin toplanması ve incelenmesinde doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır. Bu teknik belirlenen olgu ya da olgular hakkında mevcut yazılı belgelerin analiz edilmesini öngörmekle birlikte dokümanlara ulaşma, dokümanların orijinalliğini kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma olmak üzere beş aşamadan oluşmaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda öncelikle ilgili kaynaklara (kitap, tez, makale) Marmara Üniversitesi, Göztepe yerleşkesi Orhan Oğuz kütüphanesi, Google akademik scholar, ulusal tez merkezinden erişim sağlanmıştır. Elde edilen kaynakların orijinalliği teyit edildikten sonra titizlikle incelenmiş, son olarak sınıflandırmalar yapılmıştır. Ulaşılan verilerdeki kavram ve temalar 180 yılı aşkın süreci doğru analiz edebilmek amacıyla betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Bu yöntem insan davranış ve uygulamaları üzerinde dolaylı yollarla çalışma yapmayı sağlamanın yanı sıra ulaşılan verilerin özgünlüğüne bağlı kalarak doğrudan alıntı yaparak elde edilen veri setinin betimlenmesine olanak vermektedir (Büyüköztürk, 2012; Chritensen, Johnson ve Turner, 2015: 54, 58-60, 172; Robson, 2015: 353-354; Şimşek ve Yıldırım, 2016).

BULGULAR

Tanzimat Dönemi

1857'de Maârif Nezareti'nin kurulması ile sıbyan okullarını ıslah çalışmaları için 1863'te çalışmalar başlamıştır. Maârif nazırı Saffet Paşa Dârümuallimin-i Sıbyan açılmasını teklif etmiştir. Bu teklif Dârümuallimin-i Rüşdi'nin (16 Mart 1848) kuruluşunda etkin olan Kemal Efendi tarafından destek görmüştür (Öztürk, 2005).

Dârümuallimin-i Sıbyan: Tanzimat ile birlikte II. Abdülhamit döneminde başlayan usul-i cedit yaklaşımı doğrultusunda 15 Kasım 1868'te İstanbul'da yeni yöntem ve tekniklere göre eğitim-öğretim yapacak öğretmenler yetiştirmek amacıyla açılmıştır. Öğrenim süresi 2 yıl olan bu okulun ilk müdürü Mehmet Cevdet Efendi olmuştur. Öğrenim süresi 2 yıldır. 1868'de 20, 1870/71'de 30, 1876/78'de 25 öğrenci bulunmaktadır (Bilim, 2002: 193; Kodaman, 1992; Öztürk, 1996: 13).

Darümuallimi Rüşdi: 1847'de ortaokul düzeyinde ilk sivil kurum olarak rüşdiyeler açılmıştır. 3 yıllık bu okulu bitirenler rüştiye öğretmeni olarak göreve başlamaktaydı. Mekatib-i umumiye nazırı Kemal Efendi tarafından darümuallimin adıyla Fatih'te 16 Mart 1848'de öğretmen okulu Eugene Morel'in deyimiyle «ulema dışında öğretmen sağlamaya» çalışılmıştır. 14 Ağustos 1850'de müdürü Abdullah Cevdet olmuştur. Abdullah Cevdet 1851 yılında yayınladığı nizamname ile bu okullara alınacak öğrencilerde ilk yedek kim ise o alınacak, yedek yok ise sınav yapılacak, birden fazla aday olursa Farsça ve matematikte yetenekli olan, kötü hal ve hareketleri bulunmayanların alınması gibi kriterler getirmiştir. Ayrıca okul bitince yapılacak

sınavla sırayla atanacak olan öğretmenler ilk olarak müd kadrolarında göreve başlayacaktı. Nizamname ile okulun müfredatına ders verme ve öğretim yöntemleri adlı ders eklenmiştir. Öğretmen atamalarında derecelenme esasına göre yüksek puan alan öğretmenlere öncelik hakkı tanınmakla birlikte, okuldan mezun olanların İstanbul ve taşrada bulunan rüştiyelere atanacağı, bunu kabul etmeyenlerin şهادetnamelerinin geri alınarak bir daha maarif hizmetinde bulunmayacakları belirtilmiştir. Yapılan ilk giriş sınavında padişah Abdülmecid'in de bulunması öğretmen yetiştirme konusuna verilen önemin göstergesidir. Tanzimat dönemi boyunca 10-20 öğretmen yetiştirme kapasiteli olan bu okullar öğretmen ihtiyacını karşılayamamıştır (Akyüz, 1990:3 -20; Ayas, 1948: 374; Sakaoğlu, 2003: 78; Öztürk, 1996: 8-13; Öztürk, 2005). Darülmualimin-i rüşdinin ilk adı darülmualimin olup 1868'de darülmualimin-i sıbyan açılmasından sonra darülmualimin-i rüşdi olarak değiştirilmiştir. Bu okulda yaşanan önemli gelişmelerden biri 1968'de mezunlarının Suriye gibi halkı Arapça konuşan bölgelerde faaliyete geçen rüştiyelere atanmaları, başarılı bir şekilde bölgeye adapte olabilmeleri için Arapçaya hakim bir muhakeme öğretmeni tayin edilmesidir. İkincisi ise 1878 yılında tedris usulü dersinin müfredata eklenmesidir (Unat, 1964: 31-32).

1869 yayınlanan Maârif-i Umumiye Nizamnamesi eğitim-öğretim faaliyetlerini düzenlemesi açısından önemlidir. Bu nizamname, öğretmenlerin eğitimi, mezuniyeti, imtihanları, ders programları, terfi, ceza ve emeklilik konularını düzenlemektedir (Ergin, 1977: 454). Buna göre, öğretmenler Osmanlı vatandaşı olmakla birlikte darülmualimin-i sıbyan diploması olanlar, kur'aya tabi tutulmadan atanacak, diploması olmayanların ataması yapılmayacaktı. Görevini kötüye kullanan, okula devam etmeyen kişiler hem aldıkları maaşları geri ödeyecek hem de meslekten menedilecekti. Rüştiyelerde öğretmen olacaklar ise darülmualimin-i rüşdi mezunlarından seçilecekti. Bu kurumdan mezun olmadığı halde, iyi halli, ehliyetli, imtihana tabi tutularak seçilen medrese mezunlarına da öğretmenlik hakkı tanınacaktı. Rüştiye öğretmenleri 25 yaşından büyük ve sabıkası olmayanlar arasından seçilecekti. Bir vilayette muallim-i evvel kadrosu açıldığında bu göreve okulun muallim-i sanilerinden en iyisi kıdemli olanı yerleştirilecekti (Kodaman & Saydam, 1992: 147).

İstanbul Darülmualimin-i Aliyesi'nde Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme

1869 Maârif-i Umumiye Nizamnamesine göre orta öğretim düzeyindeki erkek okulları için nitelikli öğretmen yetiştirmek için açılmıştır. Sıbyan şubesi 2; orta ve idadi düzeyi 3 yıllık olarak tasarlanmış ama 2 yıl süreli açılmıştır. 1872'de vilayet merkezlerinde meclis-i maarif ve öğretmen okulu açılmasına karar verildi. İlk taşra dârülmualimin-i sıbyanlar 1874-1875 Bosna, Girit, Konya'da açılmıştır. Bu okullar modern pedagojinin yayılmasını sağlamıştır. I. Dünya savaşı başında sayısı 23 olan bu okullar 21'e düşerek öğretmen miktarı 60'tan 220'ye; öğrenci sayısı 541'den 1878'e yükselmiştir. Sayıları artmasına rağmen niteliksiz olan öğretmenlerin yerine İstanbul Dârülmualimin-i Aliyesi'nden veya Ankara, Konya, Diyarbakır, Üsküp vilayetlerinde açılan dârülmualimin-i rüşdiyelerden atama olmuştur (Öztürk, 1996; Öztürk, 2005). II. Abdülhamid döneminde, darülmualimininde geniş çaplı ıslahat yapılarak 'Darülmualimin-i Âliye Nizamnamesi' hazırlanmıştır. Buna göre; sıbyan ve rüştiye şubelerinin yanında 'Ulûm' ve 'Edebiyat' sınıflarından oluşan idadi şubesi açılması kararlaştırılmıştır (Öztürk, 1996). Bu yıl içersinde 'Darülameliyat' adında öğretmen adaylarına yönelik uygulama okulu açılmıştır. 1890 yılında yürürlüğe giren 'Muallimlikte Meslek-i İhtisas Tesisine Dair Talimat' ile öğretmenlere iyi ahlaklı ve davranışlı olmaları, öğretim görevinden başka bir görev ya da memuriyetle uğraşmamaları, kendilerine verilecek derse bağlı kalmaları gibi standartlar oluşturulmuştur (Okçabol, 2005). 'Darülmualimin-i Âliye Nizamnamesi'ne göre (1891), bir

şubeden mezun olan öğrenci o şubeye ait şahadetnâme alarak öğretmen olmakta ve bir üst şubeye geçmekteydi. Ayrıca bu okuldan mezun olanlar öğretmen olarak atamada avantaja sahipti. Nizamnâme ile darümualliminin ilk, orta ve liselere öğretmen yetiştiren kurumları kapsayan 'Darümuallimin-i Âliye' adlı kuruma dönüşmüştür. Âli kısmı liselere öğretmen yetiştiren bir yüksek okul haline gelmiştir (Eşme, 2003). Böylece oluşturulan 'Darümuallimin-i Âliye' ilk Yüksek Öğretmen Okulu'dur (Uygun, 2004).

II. Meşrutiyet Dönemi

Öğretmen yetiştirmenin devlet kontrolü altında gerçekleştiği II. Meşrutiyet devrinde öğretmen yetiştiren kurumlarda okuyan öğrenciler için uygulama okulu açılarak 'ehliyetnameli öğretmenlik' uygulamasına geçilmiştir. Ana öğretmen okulu ve inâs darülfünunun faaliyetlere geçmiş ve kırsal alanlara yönelik ayrı öğretmen okullarının açılması fikri ilk olarak bu dönem gündeme gelmiştir (Duman, 1991; Torun, 2010). Bu doğrultuda köy ilkokullarına öğretmen yetiştirme amacıyla 'Medrese-i Muallimin' açılmıştır (Altın, 2011). 1913'te yayınlanan geçici ilköğretim kanununun 43. Maddesi uyarınca beş vilâyette 'öğretmen ehliyet sınavları' yapılmıştır. Sınavlarda başarılı olan adaylara ehliyetname verilmiştir. Bu belgenin süresi üç yıldır. Üç yılın bitimin öğretmen okulu sınavlarına girerek diploma alma şartı getirilmiştir. 1923 yılına gelindiğinde ise bu adayların mesleki niteliklerini geliştirme amacıyla 'öğretim yöntemleri' kursu faaliyete geçmiştir (Bilir, 2011). Bu dönem 6 Ekim 1913 yılında Tedrisat-ı İbtidâiye Kanun-ı muvakkati yayınlandı. Bu kanun iptidailere öğretmen olabilmek için dârümuallimin-i iptidaiden mezun olma şartı getirerek öğretmenliğe hukuki bir boyut kazandırmıştır. Ayrıca kız ibtidaileri için dârümuallimat açılmasını öngörmüştür. 1915 darümuallimin ve darümuallimat nizamnamesine göre, Osmanlı vatandaşı olmak, hiçbir şekilde bulaşıcı hastalığı ve bedensel özrü olmamak, ihzari için 25 yaşından büyük olmamak, âli için 28'den büyük olmamak. Nizamnameye göre maarif nezareti her yıl sonunda resmi ve gayri resmi tüm öğretmen okullarındaki gibi Darümuallimin-i Aliye'de bulunan öğrencilerin ahlak-i durum ve gayretleri hakkında okul yönetimlerince düzenlenip gönderilecek raporları inceleme, uygun görülmeyenlere diploma verilmeme ya da geciktirme hakkı vardı. II. Meşrutiyet öğretmen okullarını mekân, program ve eğitim araç-gereçleri bakımından geliştirilmeye çalışılmıştır.

1914 İdâre-i Hususiye-i vilâyet kanunu ile dârümuallimin ve dârümuallimatların yönetim ve masrafları yerel yönetimlere bırakılmıştır. Bu durum yerel yönetimlerin okulların müfredatına karışmasına ve taşradaki okulların kapatılmasına sebebiyet vermiştir. II. Meşrutiyet döneminde dârümuallimin ve dârümuallimat nizamnamesi ile taşradaki öğretmen okullarına sadece ibtidai öğretmen yetiştirme görevi vermekle birlikte dârümuallimin süresi 4 yıl; dârümuallimat süresi 5 yıla çıkarılmakta ve uygulama okulu açılması öngörülmüştür. İstanbul dârümuallimin ve dârümuallimat-ı âlilerin ibtidai şubelerinin programı taşrada uygulanacaktı. 1916 dârümuallimin-i iptidaiye talimatnamesi 1915'in hükümlerinin uygulanması, taşra öğretmen okullarının idari ve mali örgütleri ile eğitim-öğretim programlarını düzenlemekte ve amaçlarından bahsetmektedir. I. Dünya savaşı yıllarında öğretmen maaşlarının düşmesi öğretmen okullarının öğrenci sayısının azalmasında etkili olmuştur. 1899-1900 eğitim-öğretim yılında yayınlanan talimata göre, darümuallimlere alınacak öğrencilerin iyi hal ve ahlak sahibi olması, 20 yaşından küçük olmaması, iyi derece Türkçe okuyup yazabilmesi gerekmektedir. Ayrıca dârümualliminlerde öğrenimi tamamlayanlara yerel maarif komisyonları tarafından şahadetname verilmesi öngörülmüştür. Vilayetlerdeki darümuallimlerden mezun olanlar varken hariçten, okul görmeyen, istihkakı

yerel Maarif komisyonlarından sabit olmayan kasaba ve köylere öğretmen atanmayacaktı. İstanbul darümualliminde okuyan öğrencilerden zeki ve yetenekli olanlara öğrencileri teşvik etme amaçlı burs niteliğinde maaş verilmekteydi. II. Meşrutiyet'te 541 olan taşra öğretmen sayısı I. Dünya Savaşı'nda 1878'e ulaştı. 1915 dârümuallimin ve dârümuallimat nizamnamesinin 16. maddesi sultanilerden parasız yatılı okuyan öğrencilerin, yaşları 17'yi geçtikten sonra isteklerine bakılmaksızın hangi sınıfta olursa olsunlar darümuallimin ibtidailerine nakiledilmelerine izin vermesi ile öğretmen okullarının niteliğinin düşmesine neden olmuştur. Sultanilerin parasız, tembel ve açıkta kalan öğrencileri ceza niteliğinde öğretmen okullarına gönderilmesi mesleğin saygınlığını zedelemiştir. 1916 talimatnamesi öğretmen okullarının amaçlarında önemli değişiklikler yapmıştır. En önemlisi II. Meşrutiyet'e kadar tüm öğretmen okullarının temel amacı olan «Türkçülük bilincinin geliştirilmesi» ilkesi doğrultusunda tarih ve müzik derslerinin buna uygun işlenmesini öngörmüştür (Öztürk 1996; Öztürk, 2005).

Satı Bey

3 Kasım 1891'de darümuallimine aliye (yüksek) şubesi eklenerek 1908'de müdürü Satı Bey olmuştur. Aliye şubesi 1910'da gerçek bir yüksek öğretim kurumuna düşünerek 1914'de Darülfunun'a devredildi. Satı bey okulu Fatih'ten Cagaloğlu'na taşındı. Öğrencilere sınav yaparak 900 öğrenciden 150'sini okula aldı. Okul dışında işi olan öğretmenleri uzaklaştırdı. Haftada bir gece nöbeti tutturdu. Atamalarda genç ve yeteneklileri seçti. Değerli elemanlardan öğretim kurulu oluşturdu. Tedrisat-ı İptidaiye mecmuasını çıkardı. Fenn-i terbiye (pedagoji), usul-i tedris, musik-i, resim, el işi, terbiyeyi derslerine önem verdi. Her yıl illerden 2'şer öğretmen çağırarak usul-i tedris konferansı verdi. Darümuallimin'e bağlı tatbikat (uygulama) mektebi açtırdı. Gözlem, deney ve arayıp bulmaya dayalı yöntemleri müfredata ekledi. Herkesin öğretmenlik yapabileceğine karşı çıktı. Öğretmenleri orduya benzeterek «ordu ki düşmanların en güçlü ve öldürücüsü olan cehaleti imha ile görevli» demiştir. Satı Bey Tuba ağacı nazariyesini savunarak tavandan bir dönüşümün destekleyici olmuştur. Okul müzelerini kurdu. Mezun olan öğretmenleri gittikleri yerde izledi. Hizmet içi eğitimi ayrıntılı ele aldı. Her yıl onları fenn-i terbiye ve uygulamaları yaptırılması gerektiğini savundu. Bizde öğretimin en temel hastalığının öğretmenlerden kaynaklı ezbercilik olduğunu savundu. Öğretmenlere usul-i takrir ve usul-i teksif yöntemlerini kullanmalarını önerdi (Acar, 2009: 39-46; Akyüz, 2019; Binbaşoğlu, 2009; Ergün, 1996: 124-131; Gündüz, 2010: 13-22).

Muallim Cevdet Risalesi

Muallim Cevdet İnançalp, mesleğinin sırlarını ve tecrübelerini "Muhtıra-ı Muallimîn" veya "Adab-ı Muallimîn" ismini verdiği el yazması risalesinde anlatır. Öğretmenlik mesleğinin esasları olarak kabul edilebilecek bu risale; 1- Hocalardan Matlûb Olan Evsâf (Öğretmenlerde bulunması gereken nitelikler), 2- Hocaların İdâre-i Mektebce Vazifeleri (Öğretmenlerin okul içi ve yönetimine karşı görevleri), 3- Hocaların İdare-i Mekteb Haricinde Vazifesi (Öğretmenlerin okul dışındaki görevleri), 4- Tedrîs (eğitim-öğretim), 5- Mükâfât (ödül), 6- İmtihan (sınav), 7- Hocaların Menâfi-i Zatiyeleri (Öğretmenlerin kişisel menfaatleri) gibi başlıklar taşımaktadır. Eğitim için okula teslim edilen öğrencilerin öğretmenlerden üç şey beklediğini söyler: bedenlen sağlıklı olma, bilgi ve ahlak.

TBMM Dönemi

1914 yılında İdare-i Hususiye-i vilayet kanuna göre taşra öğretmen okullarının giderlerini karşılamakla yükümlü il özel idareleri hisse-i maarif adlı vergiyi toplayamayınca öğretmen

okulları kapatılmıştır. 1921 yılında TBMM denetimde faal olan 14 okul vardı. Devlet millet seferberliği ile Kayseri, Samsun gibi illerde 1922-23'te Darümuallimat açılmıştır. 1923'te darümuallimin ve darümuallimatlar Maârif vekaletine bağlanmıştır. TBMM hükümeti döneminde öğretmen ihtiyacı karşılanmayınca Konya, Ankara, Antalya, Kastamonu, Balıkesir gibi merkezlerde tatil aylarında «ehliyetname imtihanları» açıldı. Bunların kullanım süresi 3 yıldır. Darümuallimin derslerinden sınava girerek şahadetname almak zorundalardı. Bu hüküm öğretmen açığı nedeniyle uygulanmadı. Ancak uygulansa erkek adayların 19-35; kadınların 17-35 yaşları arasında olması gerekiyordu. Sınavlar yazılı ve sözlü olmak üzere iki aşamalıydı. Maarif vekaleti 1923'te ehliyetnameli öğretmenlerin yeni eğitim ve öğretim yöntemlerini öğrenmeleri için usul-i tedris kursları açmıştır (Öztürk, 1996; Öztürk, 2005).

Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet ilan edildikten sonra ilanı ile siyasi ve sosyal alanlar da inkılaplar yapılmıştır. Atatürk eğitim ve öğretimin sosyal işlevini "Devletin en mühim vazifesi vatandaşları okutmaktır." İfadeleri ile vurgulamıştır (Wofford, 1952: 21). 15 Temmuz 1923 yapılan Birinci Heyet-i İlmiye toplantısında öğretmen okulları nizamnameleri ve programları değerlendirilerek yüksek öğretmen okulunda okuyan öğrencilere mesleki bilgi verilmesi konusuna dikkat çekilmiştir. Darümuallimin ve darümuallimatların öğretim süresinin beş yıla çıkarılarak tatil aylarında öğretmenlik ve yardımcı öğretmenlik için ehliyetname sınavlarına devam edilmesi kararlaştırılmıştır. 1925 yılında Milli eğitim bakanlığı branş öğretmeni yetiştirme amacıyla "Terbiye-i Bedeniye Mektebi'nin açılmasını kararlaştırmış, bu okul 1926 yılında faaliyete geçmiştir (Öztürk, 2005). Bu dönem John Dewey, Paul Monroe, Alfred Kühne, Omer Buyse ve Berly Parker gibi yabancı uzmanlar ülkeye davet edilerek eğitimde niteliğin artırılması için görüşleri alınmıştır (Cenan, 2015: 25-32). 20 Mayıs 1925'te Maârif Müfettişleri Kongresi'nde köy öğretmeni yetiştirme konusunda ilk adımlar atılmış, kent öğretmeni yetiştirme kadar köy öğretmeni yetiştirmeye de önem verilmiştir. (Kalaycı, 2008: 6).

Şehir ve Köy Okullarına Öğretmen Yetiştiren Kurumlar İlk Öğretmen Okulları

1921-23 arası darümuallimin mıntıkları kurma projesi Fethi Bey hükümeti döneminde 1923-24'te hayata geçirildi. 20 ibtidai darümuallimin ve darümuallimat 1924-25'te 24 çıkararak bu okullar erkek ve kız muallim mekteplerine dönüştürüldü. 1924'te öğrenim süresi 5 yıla çıktı. 1932-33 öğretim yılında bu okullar 2 devreli 6 yıllık okula dönüştü. Ortaokul düzeyindeki birinci devre kaldırılarak 3 yıllık lise dengi meslek okulları yapıldı. 1972-73'te sayıları 89'a ulaştı. 18 Mart 1970 talim ve terbiye kurulu kararı ile ilk öğretmen okulları ortaokul üzerine 4, ilkokul üzerine 7 yıla çıkarıldı. Amaç mezunlara üniversiteye girme hakkı vermektir. 1965 ilköğretmen okulları idare yönetmeliğine göre öğrencilerde aranan şartlar; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak, beden ve ruhen sağlam olup özrü bulunmamak, evli ve nişanlı olmamak, aday seçilmiş olmak ve seçme sınavlarını kazanmak. 3 sınıflı (1970'ten sonra 4 sınıflı) öğretmen okulları için; ortaokul mezunu olmak ve öğrenimine 2 yıldan fazla ara vermemiş olmak, 15 yaşından küçük-19'dan büyük olmamak. Aday seçilme ise; 3(4) sınıflı okullara girmek için Öğretmen kurulunca, 6 (7) sınıflı okullar için sınıf öğretmeni ve okul müdürü ile karar veriliyordu. Seçimde çalışkanlık, davranışları, sabrı, şefkatli olması, çevresine ve öğretmenliğe ilgisi, konuşma yeteneği, ahlaki durumu, milli duygusu ve bilinen sakatlığı, ruhsal sorunu olmaması, öğrenime ara vermişse bu sürede ne işle meşgul olduğuna dikkat ediliyordu. Eleme sınavları ise 3(4) sınıflılar için il merkezlerinde; 6 (7) sınıflar için ilçe merkezlerinde milli eğitim müdürlüklerinin uygun göreceği okullarda yapıyordu. Sınav

kağıtları ilk öğretmen okullarınca, testler milli eğitim bakanlığı test bürosu tarafından değerlendirilmiştir. Öğrencilerin %75'i köy; %25'i şehir çocuğu olması yönetmelik gereğiydi. Seçme sınavları: yazılı seçme sınavları ilkokula dayalı okullarda 5-15 Eylül'de; ortaokula dayalı okullarda bütünleme sınavlarının ardından 3 gün sonra yapılırdı (Öztürk, 2005).

İlköğretime Öğretmen Yetiştirme: Şehir, Kasaba ve Köy Öğretmeni Yetiştirmenin Birbirinden Ayrılması

Mustafa Necati'nin bakanlığında 1926'da Maârif teşkilatına dair kanun ile öğretmen okulları ilk muallim mektepleri ve köy muallim mektepleri olarak ikiye ayrıldı (Öztürk, 2005).

Köy Muallim Mektepleri

1927'de Maârif emînleri kongresinde açılmasına karar verildi. Kayseri ve Denizli'de 3 yıl süreli iki okul açıldı. Kayseri 1932'de, Denizli 1933'te kapatıldı. 1926 köy muallim mektebi talimatnamesine göre 3 yıllık bu okullar parasız ve yatılı idi. Öğrenciler için şartları: Türk olmak, ilkokuldan mezun olmak, 16'dan küçük-20'den büyük olmamak, öğretmenlik yapmaya engel olacak bedensel ve ruhsal özrü bulunmamak. Girmek isteyenlere ehliyet sınavı yapılıyordu. Türkçe ve hesaptan yazılı, kıraat, hesap, tarih ve coğrafyadan sözlü olmak üzere okul müdürünün başkanlığındaki komisyon tarafından yapılmaktaydı. Sayı 40'i geçerse en başarılı ilk 40 sınava girmeye hak kazanıyordu. Bu okulda pratik ve uygulamalı dersler şunlardı; 1. tarıma ait etkinlikler, 2. atölye faaliyetleri/el işleri, 3. doğa inceleme gezintileri, 4. oyun, spor ve beden eğitimi (Öztürk, 2005).

Köy Eğitim Kursları

1935 yılında Saffet Arkan'ın Maarif vekili ve İsmail Hakkı Tonguç'un ilköğretim umum müdürü olması köy eğitim ve öğretmen okullarının faaliyete geçmesini sağlamıştır. Bu proje ilk kez 26 Mayıs 1936'da TBMM'de bütçe görüşmesi sırasında açıklanmıştır. Özellikle az nüfuslu köyler için düşünülen uygulama ile yetiştirilen elemanlar yalnız bırakılmayarak 8-10 köy için bir öğretmen atanacak, bu kişi hem köydeki eğitimleri kontrol edecek hem onların veremeyecekleri dersleri konferans olarak verecekti. 1936'da ilk eğitim kursu Eskişehir çifteler çiftliğinde açıldı. Bu kursun ilk müdürü Emin Soysal oldu. Birinci devre eğitimden sonra adaylar stajyer olarak köylere gönderildi. 2. devre için tekrar baharda kursa döndüler. Başarılı sonuçlar elde edilince 1937-38'de Kars, Edirne, Erzincan ve Kocaeli'de de açılması kararlaştırıldı. 1937 köy eğitimleri kanununda Gezici başöğretmenlerin çalışma koşulları da belirlendi. 8-10 öğrenci bir grup kabul edilerek başına öğretmen, ziraat teknisyeni ve inşaat öğretmeni veriliyordu. Kursun programını hazırlayan eğitim şefi bulunuyordu. 2-3 eğitim grubu için grup şefi seçiliyordu. Öğrencilerde askerliğini yapmış, bu sırada çavuş ya da onbaşılık yapmış, ilkokul bitirmiş veya okur-yazar olan, yüz kızartıcı eylemde bulunmamış, zeki, ahlaklı, sağlam karakterli, hangi köyde çalışacaksa o köyden seçilmiş olması, köy muhtarlığından bunu onaylayan belge olması, görgü ve bilgilerinin müfettiş ve gezici başöğretmenler tarafından belirlenmiş olma şartları aranıyordu. Bu okullarda kültür ve ziraat dersleri eğitimi olmak üzere iki kategori vardı. Her sabah azami 20, asgari 10 dakika jimnastik yaptırılıyordu. Müzik için ek zaman verilmese de öğretilmesi kararlaştırılmıştı. Atölye derslerine 15 gün ayrılmıştı. (Bayram, 1999, s.22-23; Öztürk, 2005).

Köy Öğretmen Okulları

1940'ta Köy Enstitüleri kanunu ile köy öğretmen okulları köy enstitülerine dönüştürüldü. Köy öğretmen okulları ilkokul, ortaokul kısmı ve öğretim okulu kısımlarından oluşmaktadır. 4 saat

genel bilgi, 4 saat tarım ve teknik olmak üzere günde 8, haftada 44 saat eğitim verilmesi kararlaştırıldı. 1938'de kış ve yaz aylarına göre ikiye ayrılıp, programları buna göre belirlenip, kışın 20-25 gün dinlenme günü, yazında dönüşümlü olarak 20 günlük dinlenme ve inceleme seyahati konuldu. 1946-1956 arası 10 yıllık dönemde 24 köy enstitüsü vardı. 1947'de kültür derslerine genel bilgi dersi denilerek daha fazla saat ayrılmıştır. Teknik derslere sanat dersleri ve atölye çalışmaları denilmiş, öğretimi 1/3 öğretim yılı ile sınırlandırılmıştır. 1954'te geleneksel ilköğretim okulları ile birleştirilmiştir. İsmet İnönü döneminin en önemli girişimlerinden biri bu kurumlardır. Köy enstitüleri kanuna göre bu kurumlara fakülteler, yüksek okullar, sanat okulları ve Gazi Eğitim Enstitüsünden öğretmen atanacaktı. II. Dünya savaşı sırasında sıkıntılar nedeniyle köy öğretmen okullarından da öğretmen yetişmişti. Enstitülere köyde doğmuş, büyümüş ve köy okulunu bitirmiş çocuklar özenle seçiliyordu. Öğretmenlik ile birlikte 2. bir meslek daha öğretiliyordu. Erkeklere demircilik, düğgerlik, yapıcılık; kızlara da dikiş-biçki, ziraat sanatları, dokumacılık gibi. Mezunlara çalışacakları köyde bir ailenin geçimine yetecek arazi verilmekte, ev tahsis edilmekte, enstitüde öğrendiği mesleğe yönelik iş yaptırılmaktaydı. Programda kültür dersleri, tarım dersleri ve çalışmaları, teknik dersleri ve çalışmaları olarak üç grup bulunmaktadır. 5 yıllık öğretim süresi içinde 1. grup dersler 22 hafta; 2. ve 3. grup dersler 11 hafta eğitim verilecekti. Enstitü de sabah ve öğleden sonra 4'er saat ders yapılmakta ve ders süreleri 45 dakikaydı. Üretime yönelik ilk eğitim ve amaçlı öğretim bu kurumda uygulanmıştır. Her öğrenci için üretime yönelik etkinliklerin işlendiği talebe çalışma ve yetiştirme cüzdanı tutulurdu. Öğrenci başarısı ise öğretmenin yapacağı kontrol ile kanaat, sanat, tarım ve iş alanındaki öğrenci başarı ve çalışmaları, sınavlar ile değerlendiriliyordu. Sınavlar ise bütünleme ve engel sınavları ile enstitü bitirme sınavları olarak iki türdür. Öğrenciler yılda 45 gün izin kullanabilirlerdi (Arman, 1969: 47; Candoğan, 1997: 12; Esendal, 1983: 32; Koçak, 1997: 28; Tonguç, 1997: 136-127, 270; Özgen, 1993: 145; Öztürk, 2005; Özkucur, 1985: 76).

Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü

Necati Bey'in gayretleri ile 1927'de yalnız Türkçe şubesi ile 2 yıl öğretim süreli olarak Konya'da açılan okul 1927-28 yılında pedagoji şubesi ile Ankara'ya taşındı. 1928-29'da tarih-coğrafya-riyaziye-fizik ve tabiiye şubeleri eklendi. Pedagoji şubesi hariç öğrenim süresi 3 buçuk yıla çıkarıldı. 1932-33'te yüksek beden terbiye mektebi beden terbiyesi şubesi ve resim ve el işleri şubesi olarak hizmete girdi. Süre 4 yıla çıkarıldı. Öğrenciler için; liselerle asgari 4 yıllık ilk muallim mekteplerinden en az ala derecede mezun olup, Türkçeden yapılacak sınavda başarılı olması ve ilk muallim mektepleri mezunlarının en az iki yıl başarıyla öğretmenlik yapması gerekiyordu.. Adayların 30 yaşını geçmemiş ve bekar olması şarttı. Bedeni ve ruhi özü olmamak, mecburi hizmetlerini yapacaklarına dair kefaletname vermeye mecburdular. Pedagoji şubesine girecekler önce pedagoji ihzari ve diğer şubelere girecekler umumi ihzari sınıflarına imtihanla kabul ediliyordu. Umumi ihzariye münhasıran erkek ilk öğretmen okullarından yeni mezun olanlarla 4-5 yıl zarfında en iyi derecede mezun olup yaşları 18-25 arasında olanlar kabul ediliyordu. Pedagoji şubesinde buna ek olarak 2 yıllık deneyim şartı vardı. 1930-31'de adaylarda aranan özelliklerden erkek olma şartı kaldırıldı (Öztürk, 2005).

Yüksek Muallim Mektepleri ve Yüksek Öğretmen Okulları

23 Nisan 1924'te toplanan ikinci heyet-i ilmiye İstanbul Darülmualimin-i Aliyesi'nin âli kısmının Darülfünun'a bağlanarak yüksek muallim mektebi haline gelmesi kararlaştırıldı. 1933 darülfünun reformu ile Ankara'ya nakledilmesi kararı alındı. İstanbul yüksek öğretmen okulu

1959'a kadar lise ve dengi okullara öğretmen yetiştiren tek kurum olarak kaldı. 1976-1977 öğretim yılından itibaren bu okulların akademik seviyesi mutlaka üniversiteye denk olacak ve kadroları üniversite öğretim üyeleri arasından sağlanacaktı. Asistanlık kadroları ile yurt ve dünya standartlarına uygun bir akademik hüviyet içinde yetiştirilecekti. Bu okul 1978-79 yılında kapatıldı. Nedenleri: hazırlık sınıfını bitiremeyen veya bitirip üniversite sınavını kazanamayan öğrencilerin durumu, fen ve edebiyat fakülteleri dışındaki fakültele gönderilen öğrencileri istihdam durumu, okuldan ayrılıp öğretmenlik haricindeki alanlara geçen öğrencilerin durumu, geceleri verilen öğretmenlik formasyon derslerinin düzensiz ve verimsiz oluşu, 1974-75 öğretim yılından itibaren ilk öğretmen okullarının öğretmen liselerine dönüştürülüp mezunlarına üniversite kapılarının açılması yüzünden yüksek öğretmen okullarındaki hazırlık sınıflarının işlevini yitirmesi, okul tesislerinde meydana gelen ve yatılı olduğu için kontrol edilmesi güçleşen anarşi ve terör. Branş öğretmeni yetiştiren 3 yıllık eğitim enstitülerinin öğretim süreleri 4 yıla çıkarılmış ve adları da yüksek öğretmen okulu olarak değiştirilmiştir. Yüksek öğretmen okulları öğrencilerinde aranan şartlar; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak, lise olgunluk sınavlarını, o yıl veya bir yıl önce vermiş olmak, 30 yaşını bitirmemiş olmak, sağlam ve sıhhatli olmak (beden ve ruh özü bulunmamak), aday seçilmiş olmak ve seçme sınavlarında başarı göstermek, ilgili fakülte veya yüksek okul ayrıca seçme sınavına tabi tutarsa bu sınavı başarmak, erkek adaylar öğrenime ara vermişlerse askerlikle ilişkili olmadığını belgelendirmek, bayanlar için evli, nişanlı, boşanmış veya dul olmamak, herhangi bir yerde görevli olmamak (Çetin/Gülseren, 2003; Eşme, 2003; Eşme, 2005; Öztürk, 2005).

2 Yıllık Eğitim Enstitüleri

1973 Milli eğitim temel kanununda öğretmenlik özel bir ihtisas alanı olarak tanımlanmıştır. 1974-75'te itibaren ilköğretmen okulları bünyesinde lise ve öğretmen liselerine dayalı iki yıllık eğitim enstitüleri açıldı. 1979'da bu okullar sınıf öğretmeni yetiştiren eğitim enstitüleri olarak adlandırılmıştır. 1976'da sayısı 50'yi bulan bu okullar üniversite seçme sınavlarında en düşük puan alanların gittiği kurumlar olmuştur. 20 Temmuz 1982'de eğitim yüksek okullarına dönüştürülerek eğitim fakültelerine bağlanmıştır. Öğrencilerde; T.C. vatandaşı olmak, ilköğretmen okulu, öğretmen lisesi veya lise mezunu olmak, sağlam ve sağlıklı olmak, askerliğe ilişiği olmamak, yatılı alınacak bayanlar için evli, nişanlı, dul olmamak, herhangi bir kurumda görevli ya da öğrenci olmamak, yazılı olarak yapılan Türkçe kompozisyon imtihanına, edebiyat, sosyal bilgiler, matematik, fen bilgisini kapsayan 2 yıllık ön giriş davranışları ölçecek yazılı sınavlara ve mülakata girmesi öngörülmüştür (Erdem, 2013; Öztürk, 2005).

3 Yıllık Eğitim Enstitüleri

Milli eğitim bakanlığı 1940'ların ortalarında, şehir ve kasabalardaki ilkokullarla ortaokulların öğretmenlerinin aynı öğretmen okulunda yetişmelerini sağlamak için ilköğretmen okullarını eğitim enstitüleri adı altında veya yüksek derece öğretmen okulları haline gelmesini kararlaştırdı. Gazi eğitim enstitüsünde Türkçe, tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi, matematik, tabiat bilgisi, fizik ve kimya derslerinin hepsini okutabilecek öğretmen yetiştirme amacıyla toplu dersler şubesi kuruldu. Bu uygulamadan 2 yıl sonra vazgeçildi. 1948-49'da fen ve edebiyat olarak iki bölüme ayrıldı. 1952-53'te özel eğitim bölümü açıldı ama 2 yıl sonra kapanarak görevini pedagoji bölümü devraldı. 1960-61'de fen, edebiyat, eğitim ve yabancı diller bölümlerinin öğretim süresi 2, diğer bölümlerin 3 yılı. 1967-68'de fen, fen ve tabiat bilgisi, matematik, edebiyat, Türkçe ve sosyal bilgiler bölümlerine ayrılarak süresi 3 yıl oldu.

1974'te eğitim akademisine dönüşerek tüm bölümlerin süresi 4 yıla çıktı. Bu uygulama 1975-76'da son bularak öğrencilerin 3 yıllık eğitim enstitülerine geçişleri sağlandı. 1978-79'da öğrenim süresi tekrar 4'e çıkarılarak gazi yüksek öğretmen okuluna dönüştü. 1982'de kurulan Gazi Üniversitesi'ne adını veren okul Gazi eğitim fakültesinin temelidir. 1968 yönetmeliğine göre eğitim enstitüleri parasız yatılı, burslu ve gündüzlü öğrenci alıyordu. Parasız ve burslu mezunlar enstitüye verdikleri taahhüt ve kefalet senetlerine göre MEB'e bağlı mecburi hizmet yapmakla yükümlüydü. 1975 yönetmeliğine göre enstitülerin giriş sınavlarına katılmak üzere ön kayıt yaptıracak adayların üniversitelerarası seçme sınavı sonuçları dikkate alınacaktı. 1977 yönetmeliğinde üniversitelerarası seçme sınavı sonunda bakanlıkça hazırlanacak yönergede, giriş sınavlarına katılmak üzere başvurarak ön kayıt yaptıracak adaylarda; ÜSS'den aldıkları puana göre puan türü, tavan ve taban değerlerine, her bölüme ve okula, ihtiyaca göre bölümlerin özellikleri de dikkate alınarak kabul edilecek kız-erkek öğrenci sayısına, alınacak öğrenci sayısınının 6 katını aşmamak suretiyle giriş sınavlarına çağrılacak aday sayısına yer verileceği belirtiliyordu. Adaylar; yazılı olarak yapılacak Türkçe kompozisyon sınavına, resim, müzik ve beden eğitimi bölümlerine alınacak adaylar için sözlü ve uygulamalı, diğer bölümler için yazılı yapılacak özel alan bilgisi sınavına, mülakata tabi tutulacaklardı. Öğrencilerde aranan şartlar: TC. vatandaşı olmak, eğitim bölümlerine girecekler için ilköğretmen okulu mezunu, tarım bölümüne girecekler için ilköğretmen okulu, lise ve ziraat meslek okulu mezunu, diğer bölümler için ilköğretmen okulu veya lise mezunu olmak, eğitim bölümüne gireceklerin en az 5 yıl başarılı ilkokul öğretmenliği yapmış olmaları ve bölüme girme ehliyetlerinin bakanlık tarafından saptanmış olması, 30 yaşını bitirmemiş olmak, sağlam ve sıhhatli olmak, aday seçilmiş olmak ve seçme sınavlarında başarı göstermek, erkek adaylar ara vermişse askerlikle ilişkisi olmadığına dair belge, yatılı alınacak bayanlar için evli, boşanmış, dul olmamak, herhangi bir yerde görevli olmamak (Çetin&Gülseren, 2003; Erdem, 2013; Eşme, 2003; Öztürk, 2005).

Deneme Yüksek Öğretmen Okulu

Kapatılan yüksek öğretmen okullarının yerine Mayıs 1974'te Ankara yüksek öğretmen okulundan kalan binalara deneme yüksek öğretmen okulu adı verildi. Deneysel bir yaklaşımla eğitim teknolojisindeki son gelişmelerden yararlanarak kapsamlı programla öğretime başlamış fakat 1975'te kapatılmıştır (Öztürk, 2005).

Eğitim Fakültelerine Dönüşen Son Dönem Yüksek Öğretmen Okulları

3 yıllık eğitim enstitüleri 1978-79'da yüksek öğretmen okullarına dönüştü. Bu okullar 20 Temmuz 1982'de eğitim fakültesine dönüştürülerek üniversiteye bağlanmıştır (Öztürk, 2005). Bu okulda öğrenciler için aranan şartlar; TC. vatandaşı olmak, yabancı uyruklular için MEB'den izin almış olmak, ortaöğretim kurumlarından mezun olmuş olmak, bir yüksek okuldan sürekli uzaklaştırma cezası almamış veya belgelenmemiş olmak, memuriyet yapmaya engel mahkumiyeti olmamak, sağlam ve sıhhatli olmak, herhangi bir yerde görevli veya öğrenci olmamak (Öztürk, 2005).

YÖK'ün (2007) "Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri" raporuna göre; 1982 yılından 2007'ye kadar geçen süreçte eğitim fakülteleri ile ilgili üç önemli düzenleme yapılmıştır. İlk olarak sınıf öğretmeni yetiştirilen eğitim yüksekokullarında öğrenim süresi YÖK'ün 1989 kararıyla dört yıl olarak bu kurumlar eğitim fakültelerine denk düzeyde eğitim vermeye başlamıştır. 1992 yılına gelindiğinde bu okulların bir kısmı eğitim fakültesine dönüşmüş, bir kısmı da sınıf öğretmenliği branşı olarak eğitim fakültelerine bağlanmıştır. Bu nedenle sınıf

öğretmenliği bölümleri birkaç yıl mezun veremeyerek bu alanda açık meydana gelmiştir. Açığın kapatılması adına MEB'in talebi doğrultusunda üniversiteler en az 26 hafta süreli pedagojik formasyon kursları açılarak çeşitli fakülte mezunlarını sınıf öğretmeni olarak atamıştır. İkinci düzenleme ise; YÖK'ün 1996 yılında MEB ile birlikte başlattığı öğretmen ihtiyacını karşılama amaçlı eğitim fakültelerinde yeni düzenlemeler yapılmasıdır. 1997'de yürürlüğe giren düzenlemeler; alanla ilgili derslerin fen edebiyat fakültelerinden, alanın öğretimine yönelik eğitimin ise eğitim fakültelerinden alınması; alan öğretim yöntemlerine ve öğretmenlik uygulamasına ağırlık verilmesi; öğretmenlik formasyonu derslerinin uygulama ağırlıklı olarak gerçekleşmesine yöneliktir. Son değişiklik ise 2006 yılında yapılmıştır. Düzenleme ile öğretmen adaylarının genel kültür ders saati arttırılmış, seçmeli ders olanakları getirilmiş, uygulama ders saatleri azaltılmış ve son olarak 3,5 yıl alan + 1,5 yıl meslek bilgisi eğitiminden vazgeçilerek meslek bilgisi dersleri sürece yayılmıştır (Yıldırım&Vural, 2014: 77). Günümüzde öğretmenlere pedagojik formasyon eğitimi kapsamında hizmet öncesi eğitim, alan, meslek ve genel kültür bilgisinin bütünleştirildiği bir eğitim verilmektedir.

Eğitim Yüksek Okulları

20 Temmuz 1982 KHK ile yasallaşmasına ilişkin 28 Mart 1983 tarihli kanunla öğretmen yetiştiren kurumların kanunla kurulması öngörülmüştür. 17 adet eğitim enstitüsü eğitim yüksek okulu adıyla 24'e çıkarılmıştır. 1987'de süresi 4 yıla olmuştur. Bu kurumlar 3 Temmuz 1992'de okul öncesi eğitim ve sınıf öğretmenliği bölümlerine dönüştürülmüştür. Eğitim yüksek okulları bağlı buldukları eğitim fakülteleri gibi ÖSYM tarafından yapılan ÖYS puanına göre öğrenci alınmıştır (Öztürk, 2005).

Yaygın Eğitim ve Alan Dışından Atama

- A. *Yedek subay öğretmenler:* 11 Ekim 1960'ta üniversite ve yüksek okulların dışındaki kurumlardan mezun yedek subay adayları, askerliklerini bir kurstan geçirildikten sonra ilköğretim öğretmenleri olarak köylere gönderilmiş. 1963'te daimiye dönüşmüşlerdir.
- B. *Muvakkat öğretmenler:* 5 Ocak 1961'de ilköğretim ve eğitim kanunu ile ortaokul dengi okul mezunu olanlardan 18'i tamamlayanlar, kurstan geçirilerek ilköğretim öğretmenleri yapılmıştır.
- C. *Mektupla öğretmen yetiştirme:* 1974'te lise mezunlarına yüksek öğretim yaptırmayı vaad eden uygulama ile 46 bin öğretmen atanmıştır.
- D. *Hızlandırılmış programla öğretmen yetiştirme:* 1975'te sonra eğitimine devam edemeyenlere 1978'de 100-120 bin öğretmen atanmıştır.
- E. *Askerliğini öğretmen olarak yapanlar:* 1987 yönetmeliği ile doğu ve güney doğuya görevlendirilmiştir.
- F. *Öğretmenlik formasyonu:* 1979-1980'de çeşitli fakülte mezunlarına pedagojik formasyon ile öğretmenlik yolu açılmıştır.
- G. *Alan dışından atanan öğretmenler:* 1996-97'de fakülte mezunlarına formasyonsuz atama yapılmıştır (31 bin sınıf öğretmeni) (Öztürk, 2005).

1963-1980 döneminde öğretmen yetiştirme ve atama konusunda Milli eğitim bakanlığı sorumlu iken 1980 yılından itibaren öğretmen yetiştirmeden YÖK, öğretmen atamasından MEB sorumlu olmuştur (Avar, 2007: 27).

Günümüzde Öğretmen Olarak Atanacaklarda Aranacak Özel Koşullar (MEB; 2006)

Adaylarda, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48 inci maddesinde yer alan koşulları taşımakla birlikte: Yüksek öğretim programlarından mezun olma, sağlık raporu, 40 yaşından gün almamış olma, öğretmenlik mesleğinden çıkarılmayı gerektiren tür ve derecede ceza almamış olmak, yurtdışından mezun olanların yükseköğretim kurumlarının aynı alana denkliği gösteren belge, öğrenimleri süresince en az üç kredilik bilgisayar eğitimi almış veya Bakanlık onaylı bilgisayar kullanım belgesine sahip olma gibi koşullar aranmaktadır.

Ücretli Öğretmenlik için Gerekli Belgeler

- Diploma / Mezuniyet Belgesi / Çıkış Belgesinin Aslı ve Fotokopisi (Yurtdışı okul mezunlarından denklik belgesi)
- Nüfus Cüzdan Fotokopisi
- Pedagojik Formasyon Belgesi / Ortaöğretim alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans belgesi Fotokopisi, (Eğitim Fakültesi Mezunları hariç) (varsa)
- KPSS Sonuç Çıktısı (varsa)
- Sabıka kaydı (E-Devlet Sisteminden alınabilir)
- Kurs/Seminer Belgesi (varsa)

Ücretli öğretmenler içinde KPSS sonuç belgesi ile, kurs/seminer belgesi ve pedagojik formasyon belgesi koşullarında varsa şartı aranması dikkat çekicidir. Bu koşulların zorunlu olması gerekip daha nitelikli öğretmenlerin öğrencilere hizmet vermesi beklenirdi. 2019 yılı verilerine göre öğretmenlik programlarının fakülte sayısı Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Bölümlere Göre Fakülte Sayısı

Bölüm	Fakülte	Bölüm	Fakülte	Bölüm	Fakülte
Türkçe	85	İlköğretim Matematik	87	İngilizce	75
Fen Bilgisi	66	Sosyal Bilgiler	64	Özel Eğitim	45
Matematik	13	Almanca	16	Fransızca- Rusça	3

87 fakülte sayısı ile en fazla üniversitede bölümü olan öğretmenlik ilköğretim matematiktir. Bunu 85 fakülte sayısı ile Türkçe ve 75 fakülte sayısı ile İngilizce öğretmenliği izlemektedir. 3 fakülte sayısı ile en az bölümü olan branş ise Fransızca ve Rusça öğretmenliğidir.

Tablo 2. Branşlara Göre Bölümlerin Vakıf Üniversite Sayısı

Bölüm	Sayı	Bölüm	Sayı	Bölüm	Sayı
Özel Eğitim	15	Türkçe	15	İngilizce	24
Sınıf	10	İlköğretim Matematik	11	Sosyal Bilgiler	2

Tablo 2 incelendiğinde 24 vakıf üniversitesi ile en fazla özel üniversitelerde bölümü olan branş İngilizce öğretmenliğidir. Onu sırasıyla 15 ile Türkçe-Özel eğitim, 11 ile ilköğretim matematik, 10 ile sınıf öğretmenliği izlemektedir. Sosyal bilgiler branşı ise 2 vakıf üniversitesinde bulunmakla birlikte en az özelerde yer alan branştır.

Tablo 3. Bölümlere Göre En Fazla Kontenjanlı Üniversiteler

Bölüm	En Fazla Kontenjan	Üniversite
Özel Eğitim	120	Necmettin Erbakan
Coğrafya	100 20	Marmara/Gazi Marmara, Gazi, 9 Eylül, Çanakkale On Sekiz Mart, Necmettin Erbakan, Dicle, Atatürk
Türkçe	80	Dokuz Eylül
Sosyal Bilgiler	70	Marmara/Gazi Gazi/Marmara
Tarih	20	Marmara /Gazi /Dokuz Eylül /Necmettin Erbakan /Atatürk /Dicle /Van Yüzüncü Yıl
Sınıf	80	Marmara/ Hacettepe
İngilizce	90	Boğaziçi
İlköğretim	100 70	Orta Doğu Gazi/9 Eylül
Matematik		Alaaddin Kevkubat Gazi/ Adıyaman
Arapça	60	
Rusça	10	Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi
Biyoloji	20	9 Üniversitede
Beden Eğitimi	70	Kocaeli
Matematik	20	13 Üniversitede
Kimya	20	11 Üniversitede
Japonca	40	Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi
Fransızca	50	Çukurova
Fizik	20	8 Üniversitede
Fen Bilgisi	60	Hacettepe /Marmara /Yıldız Teknik /Gazi //İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa/9 Eylül/
Felsefe	20	Atatürk, Gazi, Çukurova
Bilgisayar	50	Boğaziçi
Almanca	60	Anadolu/Gazi
Din Kültürü	113	Marmara/19 Mayıs

Özel eğitim branşında 120 kontenjan ile en fazla öğrenci alan üniversite Necmettin Erbakan Üniversitesi'dir. İngilizce'de Ortadoğu Üniversitesi 100; Türkçe'de Dokuz Eylül, Marmara, Gazi Üniversiteleri 80; Sınıfta Marmara, Hacettepe 80; İlköğretim Matematik'te Gazi, Dokuz Eylül Üniversiteleri 70; Beden eğitiminde Kocaeli Üniversitesi 70; Sosyal bilgilerde Gazi, Marmara Üniversiteleri 70 ile en fazla kontenjana sahip üniversitelerdir. Almanca, Fen bilgisi ve Arapça öğretmenliğinin kontenjanı en fazla 60; Bilgisayar ve Fransızca öğretmenliğinin 50'dir. Tarih, Coğrafya, Matematik, Felsefe, Biyoloji, Kimya ve Fizik bölümlerinin kontenjan sayısı 20'dir.

Tablo 4. Bölümlere Göre Atama Kontenjan Oranları (MEB, 2019).

Bölümler	Kontenjan	Bölüm	Kontenjan
Özel Eğitim	1599	Rusça	0
Coğrafya	140	Biyoloji	90
Türkçe	1149	Beden Eğitimi	781
İlköğretim Matematik	1448	Matematik	601
Sosyal Bilgiler	579	Kimya	258
Tarih	350	Japonca	0
Sınıf	2011	Fransızca	1
İngilizce	1960	Fizik	250
Arapça	190	Fen Bilgisi	1149
Bilgisaya	415	Felsefe	151
Din Kültürü	1922		

En fazla ataması olan bölümler, Türkçe, Özel eğitim, Sınıf, İngilizce, İlköğretim Matematik, Din Kültürü iken en az ataması olan Fransızca, Arapça, Felsefe, Biyoloji ve Coğrafyadır. Hiç ataması bulunmayan bölümler ise Rusça ve Japonca'dır. Üniversitelerin kontenjan sayıları ile atama sayıları karşılaştırıldığında Sosyal bilgiler, Almanca, Arapça, Beden eğitimi, Fen bilgisi gibi alanlarda tutarsızlık olduğu açıktır. Atama oranı görece iyi olan Türkçe, Sınıf, İngilizce branşlarında dahi atanma ile kontenjan arasında eşitsizlik bulunmaktadır.

TARTIŞMA

Dünya'da olduğu gibi Türkiye'de de öğretmen eğitimi usta-çırak ilişkisine dayalı ve din adamları tarafından gerçekleştirilen bir meslek olarak başlamıştır (Yüksel, 2011). Fatih Sultan Mehmet zamanında Ayasofya ve Eyüp medreselerinde sıbyan mekteplerinde öğretmenlik yapacakların diğer medreselerden farklı bir programa tabii olmasını istemişse de batı tarzlı öğretmen yetiştirme Tanzimat döneminde (1848) başlamıştır (Akyüz, 2019). Öğretmen yetiştirmenin Türkiye'de geçirdiği sürece yönelik Akyüz (2019)'ün "Türk Eğitim Tarihi"; Ergin, (1977)'nin "Türkiye Maarif Tarihi";Ergün, (1996)'nün "II. Meşrutiyet Devri Eğitim Hareketleri, (1908-1914)"; Kodaman&Saydam (1992)'in "Tanzimat Devri Eğitim Sistemi"; Kodaman, (1988)'nin "Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi"; Sakaoğlu (2003)'ün "Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi"; Okçabol (2005)'ün "Öğretmen Yetiştirme Sistemimiz"; Öztürk (2005)'ün "Türkiye'de Düünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar"; Unat (1964)'in "Türkiye'de Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış" adlı kitapları; Öztürk (1996)'ün "Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası" adlı doktora tezi ve kitabı, Kalaycı (2008)'in "Bir Öğretmen Yetiştirme Modeli Olarak Köy Enstitülerinin Etkileri: Eskişehir-Çifteler Örneği" adlı yüksek lisans tezi; Eşme, (2003)'nin "Öğretmen Yetiştirmede 130 Yıllık Bir Sürecin Öyküsü: Yüksek Öğretmen Okulları"; Kavcar, (1987)'in "Yüksek Öğretmen Okulunun Öğretmen Yetiştirmedeki Yeri"; Uygun (2004)'nün "Cumhuriyet Döneminde Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirmenin Tarihsel Analizi"; Şimşek (2014)'in "Osmanlı Döneminde Kısa Süreli Öğretmen Yetiştirme Uygulamaları (Darulamelihat ve Taşrada Öğretmen Yetiştirme" adlı makaleleri örnek verilebilir.

1861 yılında "ihtiyaç kalmayınca kadar geçici" olmak koşulu ile yapılan alan dışı atamaların yolunu açan karar, Maarifi Umumiye Nizamnamesinde öğretmenlikte öncelik hakkı olarak "Hakk-ı Rüchan" terimi ile alan dışından atama yapılmamasının kanuni dayanağı olması gereken bir adımken bugün halen formasyon ile alan dışı atamaların önü açık durumdadır. Tedrisat-ı İptidaiye Kanununda öğretmen olmak isteyenlere dârümuallimin-i iptidaiden mezun olma şartı getirilmesi öğretmenlik mesleğine hukuki bir boyut kazandırması açısından olumlu bir gelişme iken buna benzer uygulamaya bugünde ihtiyaç vardır.

Tanzimat, meşrutiyet ve cumhuriyet dönemlerinde(1915 yılında sultanilerde parasız yatılı okuyan öğrencilerin durumu hariç) öğretmen atamalarında olduğu gibi öğretmenlik mesleğine girişte yaş, ahlak durumu, başarı düzeyi gibi standartlar bulunurken günümüzde öğretmenlik mesleğine giriş için buna benzer standartlar bulunmamaktadır. ÖSYM sınavında başarılı kabul edilen insanların yaşları, sağlık ve ahlaki durumları dikkate alınmadan eğitim fakültelerine kayıt yaptırabilmektedirler. Bununla birlikte öğrenci affı ile öğrenimine devam eden pek çok yaş seviyesi yüksek öğretmen adayı bulunmaktadır. Bu öğrenciler özellikle dil ve teknoloji alanına yönelik sınavlarda başarı sağlayamamakta ve sınav sürelerini etkili kullanma konusunda zorluklar yaşamaktadır. 1974'te mektupla yetişen 46 bin, 1975'te hızlandırılmış programla 100-120 bin, 1996/97'de 31 bin alan dışı öğretmen atanması vb. yanlış politikaların günümüze etkisi devam etmekte olup halen görevde olanların emekli edilerek alan dışı atamalara son verilmesi gerekmektedir.

Halihazırda binlerce atama bekleyen öğretmen olduğu gözönünde bulundurulduğunda niceliksel sorunun aşıldığı fakat nitelik sorunun henüz aşılamamış olduğu görülmektedir. Farklı fakültele formasyonla atanma hakkı eğitim fakültesi mezunlarının değerini düşürmektedir. Formasyonu eğitimcilerin bir gelir kapısı olarak görmesi eğitimde nitelik sorunlarına yol açmaktadır. Bilim ve teknolojinin ilerlemesine bağlı olarak ortaya çıkan küreselleşme algısı ulusal ve evrensel değer yargılarında dönüşümlere neden olmuştur. Evrenselliğin ön planda tutulması yerel ve ulusal kültür değerlerinin yozlaşmasına sebebiyet vermiştir. Artan öğrenci sayısı, niteliksiz nicelikte yetişen öğretmenler ve değerlerden yoksun bir toplum inşa sürecine girilmesi toplumsal süreçlerde sorunlar yaşanmasına neden olmuştur.

SONUÇ

Tanzimat döneminde sivil eğitim kurumlarında batılılaşma harekâtı rüşdiye okullarında başlamıştır. Bu okulların öğretmen ihtiyacını karşılamak için Darümuallimin açılmıştır. Darümuallimin müdürlerinden Ahmet Cevdet'in hazırladığı nizamname öğretmenlerin yetiştirilmesinden istihdamına kadar birtakım ilkeler içermektedir. Buna göre; öğretmenlere Darümualliminden mezun olma şartı getirilerek nicelikten çok niteliğe önem verilmiş, gerekli sayıda öğretmen yetiştirilmesi kararlaştırılmıştır.

1913'te yayınlanan Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-ı muvakkatı ile öğretmen olmak isteyenlere dârümuallimin-i iptidaiden mezun olma şartı getirilerek öğretmenlik mesleği hukuki bir boyut kazanmıştır. 1914 İdâre-i Hususiye-i vilâyet kanunu ile uygulama okulu açılması öngörülmüştür. 1899-1900 yıllarında vilayetlerdeki darümuallimlerden mezun olanlar varken hariçten, okul görmeyen, istihkakı yerel Maarif komisyonlarından sabit olmayan kasaba ve köylere öğretmen atanmayacağı şartı getirilmiştir. 1915 yılında sultanilerde parasız yatılı okuyan öğrencilerin, yaşları 17'yi geçtikten sonra isteklerine bakılmaksızın darümuallimin ibtidailerine nakiledilmelerine izin vermesi, öğretmen okullarının niteliğini düşürmüştür. Meşrutiyet döneminde özellikle Satı Bey öğretmen yetiştirme konusunda ciddi atılımlar

yaparak öğretmen adayı öğrencilere sınav yapmış ve 900 öğrenciden nitelikli olan 150 öğrencinin eğitime devam etmesini sağlamış, öğretmenleri atandıkları yerlerde izlemiş, her yıl onlara pedagojik formasyon, hizmetçi eğitim ile ilgili eğitim verilmesinin önünü açmıştır.

Cumhuriyet döneminde Yüksek Muallim Mektebi, 1926'da Gazi Orta Muallim Mektebi, 1946'da Eğitim Enstitüsü ortaöğretim kurumlarında nitelikli öğretmen ihtiyacını karşılaması amacıyla açılmıştır. İlköğretim kurumlarına öğretmen yetiştirmek için açılan Köy Öğretmen Okulları başarısız görülerek kapatılmıştır. 1940'ta açılan Köy Enstitüleri de önceliğin nitelik mi, nicelik mi olması konusunda tartışmalara neden olmuştur. 1960 sonraki uygulamalara bakıldığında; yedek subay öğretmenler, mektupla, hızlandırılmış programlarla öğretmen yetiştirme uygulamaları nitelikten çok niceliksel sorunların aşılmasına yöneliktir. 1974'te ilköğretmen okulları, öğretmen lisesine dönüşmüş ve açılan Eğitim Enstitüleri 1982'de yerini eğitim fakültesine bırakmıştır. Eğitim Fakülteleri mezunları haricinde YÖK Fen-Edebiyat Fakültelerine, pedagojik formasyon ile öğretmenlik sertifikası edinerek öğretmen olmaları sağlanmıştır. Tanzimattan günümüze kadar tüm dönemlerde öğretmenlik mesleği için yaş, medeni durum, askerlik, yüz kızartıcı eylemde bulunmamış olmak, sağlıklı olmak gibi ortak kriterler belirlendiği gözlenmiştir. Mezun olan öğrenciler KPSS sınavında genel kültür/genel yetenek (%20), eğitim bilimleri (%30), alan bilgisi (%50) sınavlarında başarı gösteren adaylar aldıkları puanı +5 ile -5 arasında etkileyen mülakata girerek atanabilmektedir. Öğretmenlik mesleği eskiden daha fazla ehemmiyet taşıırken ("eti senin kemiği benim" anlayışı içinde öğretmene öğrenci konusunda büyük sorumluluk verilip güvenilirken) günümüzde öğretmen hem öğrenci hem veli hem idare nazarında kıymetsizleştirilmiştir. En ufak durumda öğretmenden şikayetçi olunabilmektedir. Eski öğretmenlerin liyakatına daha fazla güvenilirken günümüz öğretmenlerinin belki öğretmen yetiştirmede yapılan hatalar nedeniyle mesleki bilgilisi veli ve öğrenci tarafından sorgulanabilmektedir. Öğretmenlik ciddi bir meslek alanından herkesin yapabildiği sırtını devlete dayama kapısı olarak görülmeye başlanmıştır. Ücretli öğretmenlik uygulaması mesleğin itibarsızlaşmasını etkilemiştir. Geline nokta öğretmene olan güven sarsıntıya uğramıştır. Öğretmene saygının azalmasının sonucu olarak değer aktarımında da sıkıntılar yaşanmasında sebep olmuştur. Öğrenci ve velinin öğretmeni dikkate almadığı bir kurumda öğretmenin toplumsal değerleri aktarması söz konusu olamamaktadır.

Formasyon uygulamasının hem öğretmen yetiştirmede niteliği düşürmesi hem de akademisyenler tarafından ek gelir kapısı olarak görülmesi ve daha önceden formasyon ile yapılan alan dışı atamaların uzun vadede ülkede yaratmış olduğu sıkıntılar nedeniyle bir daha gündeme getirilmemek üzere kaldırılması önerilmektedir.

Geçmişte yapılmış yanlış uygulamalar nedeniyle atanan alan dışı öğretmenlerin emekli edilerek yerlerine niteliği yüksek, daha donanımlı yetişmiş uzman ve genç kadroların tasfiyesi yapılmalıdır.

Yeni kadroların ahlak ve etik bakımından da nitelikli olması için mülakat sistemi getirilmeli ve özellikle felsefe ve sosyoloji derslerinin eğitimine önem verilmelidir.

Köy enstitülerine benzer uygulamaya dönük kurumlar geliştirilmelidir.

Sadece öğretmen yetiştiren Maarif Üniversiteleri kurulmalı ve bunların kendi uygulama okulları olmalıdır.

Eğitim fakültelerine girişte yaş kriteri getirilmelidir.

Bazı bölümlerde (Sosyal bilgiler, İlköğretim Matematik, Türkçe gibi) fakülte ve kontenjan azaltılmalıdır.

Dilsel branşlarda (Rusça, Japonca, Çince, Almanca, Fransızca gibi) fakülte sayısı arttırılabilir.

Eğitim fakültelerinin öğrenci sayısı normal branşlarda 30'u, dilsel alanlarda 20'yi geçmemelidir.

Öğretmenliğe başlamak için sadece KPSS puanı, pedagojik formasyona bakılmamalı, öğretmenlerin kişisel gelişimlerini sağlama düzeyleri de dikkate alınarak katıldıkları kurs, sertifika, kongre vs. çalışmalar göz önünde bulundurulmalıdır.

Üniversite giriş sınavlarında ilk 5000 kişi arasına girenler eğitim fakültelerine alınmalıdır.

10 ila 20 yıllık üniversite başarı sıralamaları, puanları ve kontenjanları ile ilgili çalışmalar yapılması durumun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, Ş. D. (2009). *Eğitimde bir üstâd, Satı Bey'i tanımak*. İstanbul: Akademik Kitapları.
- Akyüz, Y. (2012). *Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri 1839-1950*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Akyüz, Y. (1990). Darülmualimin ilk nizamnamesi önemi ve Cevdet Paşa. *Milli Eğitim Dergisi*, s.3-20.
- Altın, H. (2011). Osmanlının son döneminde muallim okulları dışındaki öğretmen yetiştiren kurumlara genel bir bakış. *Kilis Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt I, Sayı I.
- Arman, H. (1969). *Piramidin tabanı: köy enstitüleri ve Tonguç*. Ankara: İş Matbaacılık ve Ticaret.
- Ayas, N. (1948). *T.C Milli Eğitimi Kuruluşlar ve Tarihçeler*. Ankara: MEB Yayınları.
- Avar, N. G. (2007). *Türkiye Milli eğitim sisteminde 1963-1980 ile 1980-2006 yılları arasında öğretmen yetiştirme ve atama politikalarının değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Bayram, F. (1999). *Eğitmenler: öğrenmeyi öğretme ustaları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bilim, C. Y. (2002). *Türkiye'de çağdaş eğitim tarihi (1734-1876)*. Eskişehir.
- Binbaşıoğlu, C. (1995). *Türkiye'de eğitim bilimleri tarihi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Binbaşıoğlu, C. (2009). *Başlangıçtan günümüze Türk eğitim tarihi*. Ankara: Anı Yayınları.
- Bilir, A. (2011). Türkiye'de öğretmen yetiştirmenin tarihsel evrimi ve istihdam politikaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt. 44, Sayı: 2.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Candoğan, G. (1997). Köy enstitüleri bayramı 17 Nisan. *Öğretmen Dergisi Dünyası*, Sayı 208, s.5.
- Cenan, Ö. (2015). *İsmet İnönü dönemi öğretmen yetiştirme politikaları (1938-1950)* (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.
- Christensen, L.B., Johnson, B. R. ve Turner L.A. (2015). *Araştırma yöntemleri: desen ve analiz*. (Ahmet Aypay Çev.). 2. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çetin, H., Gülseren, H. Ö. (2003). *Cumhuriyet dönemi eğitim stratejileri*. Milli Eğitim Dergisi. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/160/cetin-gulseren.htm>.

- Duman, T. (1991). *Türkiye’de ortaöğretime öğretmen yetiştirme*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Ergin, O. (1977). *Türkiye Maarif Tarihi*. İstanbul: Eser Kültür Yayınları.
- Ergün, M. (1996). *II. Meşrutiyet devri eğitim hareketleri, (1908-1914)*. Ankara: Ocak Yay.
- Erdem, A. R. (2013). *Öğretmen yetiştirmenin bugünü ve geleceği: sorunlar ve çözüm önerileri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Esental, F. (1983). *Yalnız kalanlar*. Ankara: Memleket Yayınları.
- Eşme, İ. (2003). Öğretmen yetiştirmede 130 yıllık bir sürecin öyküsü: yüksek öğretmen okulları. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı: 160.
- Eşme, İ. (2005). Açılış konuşması, *Eğitimde Yüksek Öğretmen Okulları Deneyimi Sempozyumu*, Çanakkale, On sekiz Mart Üniversitesi. http://physics.comu.edu.tr/etkinlikler/eg_yoo_d/bildiriler/isaesme.doc.
- Gündüz, M. (2010). *Mustafa Satı Bey ve eğitim bilimi*. (Fenn-i terbiye Cilt I-II). Ankara: Lotus yayın grubu.
- Kavcar, C. (1987). Yüksek öğretmen okulunun öğretmen yetiştirmedeki yeri. *Öğretmen Yetiştiren Yüksek Öğretim Kurumlarının Dünü-Bugünü- Geleceği Sempozyumu*. Ankara: Gazi Üniversitesi, 8-11 Haziran.
- Kalaycı, T. (2008). *Bir öğretmen yetiştirme modeli olarak Köy enstitülerinin etkileri: Eskişehir-Çifteler örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Konya.
- Koçak, C. (1997). *Siyasi tarih (1323-1950)*. Türkiye Tarihi Yay. Haz. Sina Akşin. İstanbul: Cem yayınevi, Cilt IV, 5. Baskı.
- Koçer, H.A. (1973). *Eğitim reformları açısından öğretmen yetiştirme problemi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. (6) 1: 1-19.
- Kodaman, B. Saydam, A. (1992). *Tanzimat devri eğitim sistemi*. 150.Yılında Tanzimat, (Yay. Haz. Dursun Yıldız), Ankara.
- Kodaman, B. (1988). *Abdülhamid devri eğitim sistemi*. Ankara. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- MEB, (1995). *Türkiye’de öğretmen yetiştirme (1848-1995)*. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- MEB (2006). *Öğretmen olarak atanacaklarda aranacak özel şartlar*. Erişim (15.10.2019). <https://www.memurlar.net/haber/44595/ogretmen-olarak-atanacaklarda-aranacak-ozel-sartlar-kilavuzda-unutuldu.html>.
- MEB (2019). *Sözleşmeli öğretmen atama kontenjanları*. Erişim (15.10.2019). <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/meb-2019-sozlesmeli-ogretmen-atama-kontenjanlari-ve-basvuru-bilgilerini-yayimladi-41157841>.
- Robson, C. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri: gerçek dünya araştırması*. (Şakir Çinkır/Nihan Demirkasımoğlu Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sakaoğlu, N. (2003). *Osmanlı’dan günümüze eğitim tarihi*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Şimşek, H. (2014). Osmanlı döneminde kısa süreli öğretmen yetiştirme uygulamaları (Darulamelihat ve taşrada öğretmen yetiştirme). *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi (YYU Journal of Education Faculty)*, Cilt:XI, Sayı:1,76-94 <http://efdergi.yyu.edu.tr>
- Tonguç E. (1997). *Bir eğitim devrimcisi İsmail Hakkı Tonguç*. C I-II. Ankara: Güldiken Yayınları.

- Torun, F. (2010). *Farklı statülerde çalışan öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine bakışları (Isparta örneği)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Okçabol, R. (2005). *Öğretmen yetiştirme sistemimiz*. İstanbul: Ütopya Yayınları.
- Özcan, A. (1992). *Tanzimat döneminde öğretmen yetiştirme meselesi*. Tanzimat'ın 150.Yıldönümü Sempozyumu (Yay. Haz. Dursun Yıldız). Ankara.
- Özgen, B. (1993). *Çağdaş eğitim ve köy enstitüleri*. İzmir: Dikili Belediyesi Yayınları.
- Özkucur, A. (1985). *Köy enstitüleri destanı*. Ankara: Öğretmen Yayınları.
- Öztürk, C. (1996). *Atatürk devri öğretmen yetiştirme politikası*. Ankara: TTK Yay.
- Öztürk, C. (2005). *Türkiye'de dünden bugüne öğretmen yetiştiren kurumlar*. Ankara: MEB Yay.
- Unat, F.R. (1964). *Türkiye'de eğitim sisteminin gelişmesine tarihi bir bakış*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Uygun, S. (2004). Cumhuriyet döneminde ortaöğretime öğretmen yetiştirmenin tarihsel analizi. *Ortaöğretimde Yeniden Yapılanma Sempozyumu*, Ankara: MEB Yayınları.
- Ücretli öğretmenlik başvuru şartları neler?* (2019). Erişim (15.10.2019). <https://www.haberturk.com/2019-2020-ucretli-ogretmenlik-basvuru-sartlari-neler-maaslari-ne-kadar-2518800>.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (8. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Vural, Ö. F. (2014). Türkiye'de öğretmen yetiştirme ve pedagojik formasyon sorunu. *Journal of Teacher Education and Educators*, Volume/Cilt 3, Number/Sayı 1, 73-90.
- Wofford, K. (1952). *Türkiye köy ilkokulları hakkında rapor*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- 2020 tüm öğretmenlik bölümleri taban puanları ve başarı sıralamaları* (2019). Erişim (15.10.2019). <https://www.basarisiralamaları.com/2019-tum-ogretmenlik-bolumleri-taban-puanlari/>